TÜRKİYE DEMOKRASİSİNİN TEMEL FAY HATTI
İslâm ve Batının Özcü Kavranışı

Ahmet Yıldız

Bu çalışmada Türkiye siyasetinin özcü yapılanması üzerine yoğunlaşacak ve şunu önereceğim: Türkiye siyasetinin iki önemli kültürel ve siyasî değişkenini oluşturan *İslâm* ve *Batı*'nın, laikliğe hassas devlet seçkinleri, esas olarak ordu ile siyasal İslâmcılar, Milli Görüş Partileri, özellikle de Refah Partisi (RP), tarafından özcü/mutlakçı/değişmez bir tanımdan hareketle ele alınmaları ve bunun biçimlendirdiği "derin tehdit" algılaması, "28 Şubat süreci" adı verilen ve 28 Şubat 1997 tarihinde Milli Güvenlik Kurulunda karara bağlanan 18 maddelik sonuç bildirisini[1] ve bunun siyaseti politik karar verme sürecinin dışına iterek devletleştirmesi sonucuna yol açan pratiği doğurmuş ve İslâmın kamusal görünürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelmiştir. Böylece Batı medeniyetini tek medeniyet olarak kabule dayalı Kemalist dönüşüm projesinin, dini, kişi ile aşkın bir güç arasındaki sentimantal ilişkiye irca eden ve bunun dışındaki tezahürlerini yasal meşruiyetin dışına iten kuruluş dönemi laiklik anlayışına, ezeli ve ebedi geçerlik atfedilerek, işlerlik kazandırılmıştır.[2]

RP'nin "Hak/Biz" "Batıl/Onlar" kategorilerine dayalı inhisarcı ve çatışmacı söylemi de, İslâm'ın Milli Görüşçü yorumunu yegane mutlak bilgi, moralite ve kişisel ve toplumsal pratik kaynağı kabul ederek, ulus-devlet içi ve devletlerarası sistem içinde hakim güç olarak Batıyı demonlaştırmak suretiyle, karşılıklı meydan okumaya dayalı politik tahterevallinin öbür ucundaki yerini almıştır. Ordu ve RP'nin şahsında cisimleşen bu kutuplaşma ile kamusal alanın düzen-

1 Bildiri metni için bkz. *Sabah*, 19 Mart 1997.

2 28 Şubat sürecinde ortaya çıkan geli,meleri "İslamın kamusal alandan temizlenmesi" olarak niteleyen bir görü,. için bkz. M. Hakan Yavuz, "Cleansing Islam from the Public Sphere", *Journal of International Affairs*, Vol. 54, No. 1 (Fall 2000), ss. 21-42.

lenmesinde tek aktör olma konumunu talep eden iki zıt mutlaklık anlayışının çatışması, "öteki"ni bir tür "kendi cehennemi" olarak tanımlayan kimlik anlayışı, Türkiye'de demokrasinin kavramsal ve kurumsal düzeyde derinleşmesini önleyen en önemli faktörlerden biridir. 28 Şubat süreci, bu açıdan, bir tür "ötekinin demonizasyonu" sürecidir ve İslâm ve Batının özcü kavranışı bu sürecin zihniyet planındaki muharrikidir. Bu süreçte sivil-askeri laik seçkinlerin ve siyasal İslâmcıların konumları siyaset bilimi literatürünün özcülük-bağlamcılık tartışması ekseninde değerlendirilecek ve bu iki konumun da reflektif bir karakter arz ettiği ileri sürülecektir.

1980'lerden sonra ivme kazanan post-modern dalga, siyasî iktidarın meşru bir adayı olarak, Olivier Roy'un adlandırmasıyla[3], siyasal İslâm'ın ortaya çıkışını haklılaştırmada fonksiyonel oldu ve Müslüman dünyada İslâmî hareketlerin yeşereceği önemli bir kamusal alan genişliği sağladı. Bu durum, "siyasetin baskın olanı verili olarak kabul eden kavranışını" kamusal alan için esas alan Batı dünyasının liberal demokratik normlarına nisbetle, siyasal İslâmın birbirine zıt iki görünümünün resmedilmesine yol açtı. Batı dünyasında siyasal İslâma ilişkin hakim tanımlama, F. Fukuyama'nın insanlığın beşeri varoluş, bilgi, etik ve gündelik hayata ilişkin hakikat arayışına liberal demokrasi ve kapitalist ekonomiyi nihai cevap olarak sunan "tarihin sonu" tezinde ifadesini bulan üstünlük söylemini ve muzaffer ruh halini yansıtır. Bu bakımdan siyasal İslâm yalnızca metodolojik ilgilerin konusu olarak değil aynı zamanda dış politika açısından da açık imalar barındıran bir konu olarak görülür.

Siyasal İslâm'a özcü yaklaşım, onu, kutsal metinler ve bunların söylemsel türevlerinde yoğunlaşan İslâmî bir özün değişmeyen, evrensel nitelikler kümesi olarak değerlendirir. Fukuyama'dan farklı olarak, Batı medeniyeti açısından daha kötümser bir gelecek tasavvuru öngören S. Huntington'ın "medeniyetler çatışması"[4] olarak ifade ettiği, İslâm ve İslâmcı hareketlerin iktidara talip olması, emektar oryantalist B. Lewis'in deyimiyle irrasyonel İslâmî zihnin "öfke"sinin[5] cisimleşmesi olarak, gelişmiş, "medeni" Batı zihniyetini hedeflemesi olarak kurgulanır. Siyasal İslâmı demonlaştıran bu yaklaşım, onu fikri üretimde bulunma meşruiyetine sahip olmayan, saf bir iktidar söylemi çerçevesinde ele alır. Böylece, siyasal İslâm, Batı liberal paradigması karşısında söz söyleme ve itiraz etme konumundan yoksun bırakılarak, global ölçekte bir çevreleme po-

3 Bkz. Olivier Roy, *The Failure of Poltical Islam*, trans. (London: I. B. Tauris, 1994). (Türkçe çeviri için bkz. *Siyasal İslamın İflası*, çev. Cüneyt Akalın, İstanbul: Metis Yayınları, 1994).

4 Bkz Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilisations and the Remaking of the World Order* (New York: Simon & Schuster, 1996).

5 S. Huntington'un "medeniyetler çatışması" tezine de kaynaklık eden bu önemli makale için bkz. Bernard Lewis, "The Roots of Muslim Rage," *The Atlahtic Monthly*, Vol. 266, No. 3 (Eylül 1990), ss. 47-60.

litikasını davet eden, Batı çıkarlarına yönelmiş zati bir evrensel tehdit olarak görülür.[6]

Oryantalistik özellikler arz eden bu özcü yaklaşımın aksine, mutlaklığı değil izafiliği öne çıkaran bağlamcı yaklaşım, siyasal İslâmın her türlü çekirdek fikri formülasyonunu reddeder. İslâmî hareketleri evrensel bir kavramsal çerçeveden hareket etmesi ya da ortak bir öze sahip olması zorunlu olmayan, birbirinden farklı, organik bütünlüğü, dolayısıyla tekilliği olmayan, çoğul inşalar olarak görür. Edward Said, John L. Esposito ve James Piscatori gibi yazar ve düşünürlerin eserlerinde gördüğümüz bu yaklaşım, islami aktörlerin çeşitliliği üzerine yoğunlaşır ve İslâmî akımların özcü tasvirlerini indirgemeci olarak niteler. "Tehdit" söyleminin yerine, "İslâmî meydan okumayı" esas olarak "keyif bozucu" bir durum olarak değerlendirir ve dış politika uzantısı açısından siyasal İslâma pozisyonel bir yaklaşım önererek, Huntingtonyan çevrelemeci politikayı, İslâm ve İslâmî hareketlere karşı Batı-merkezli, dışlayıcı önyargıların bir tezahürü olarak değerlendirir.

Özcü yaklaşım İslâmî ve Batılı dünya görüşlerinin tercüme edilebilirliğini reddederek aralarında kaçınılmaz bir çatışma durumunu varsayar. Bağlamcı yaklaşım ise, "Büyük" Batılı paradigmayı benimsemekle birlikte, bir medeniyetin diğerine üstünlüğü anlayışına fazla rağbet etmeden medeniyetler arası diyalog söylemine öncelik atfeder. Bu iki yaklaşımın arasına oturtabileceğimiz "orta bir yol" ise henüz tanımlanıp ifade edilmeyi bekliyor.[7]

Özcü-bağlamcı analiz çerçevesini devletlerarası düzeyden ulusal düzeye indirdiğimizde, Türkiye'de halen yaşanmakta olan 28 Şubat sürecinde ortaya çıkan iktidar denkleminin iki ucunda yer alan "laik"ler ve "İslâmcı"ların, Milli Güvenlik Kurulu/ordu ve Refah Partisinin, biri diğerini kendi "öteki"si olarak tanımlayan, bütünüyle özcü bir "kendi ve diğeri" tahayyülüne sahip olduğuna şahit olmaktayız. "Ötekinin demonlaştırılmasına" dayanan bu özcü tasavvur RP'nin iktidardan uzaklaştırılmasının zımnında İslâmın kamusal alandan dışlanmasını netice veren "radikal laik" bir "karşı koyma" dinamiğini harekete geçirirken, bu dinamiğin oluşumunda RP'nin genel olarak Batı'yı, özel olarak da, Türkiye siyasetinin kendisi dışında kalan aktörlerini demonlaştırarak ötekileştirmesinin önemli payı olmuştur.[8]

---

6 Aslında post-modern evrenselciler de siyasal İslam kaynaklı Batı ele,tirilerinin yine Batı düşüncesinden ödünç alınmış temalarla yapıldığını ileri sürerek Batı şemsiyesinin evrensel genişliğini teminat altına almaya yönelir. Söylenecek her şey, başka kimsenin konuşmasına ihtiyaç bırakmayacak biçimde, Batıda söylenmiştir. Bu Avrupa merkezli yaklaşımın özlü bir eleştirisi için bkz. S. Sayyid, "Anti-essentialism and Universalism", *Innovation*, Vol. 11, No. 4 (1998), ss. 377-389.

7 Özcü-bağlamcı yaklaşım çerçevesinde siyasal İslam ve Batı arasındaki ilişkiler konusunda ortaya konan yaklaşımların özet bir değerlendirmesi için bkz. Michaelle E Salla, "Political Islam and the West: A New Cold War or Convergence?" *Third Wold Quarterly*, Vol. 18, No. 4 (1997) , ss. 729-742.

8 RP'nin kendi kimliğini Batının ters imajı üzerine kurarak ideolojisinin belirleyici parametresi olarak kullandığını ileri süren ve bunun dış politikadaki izdüşümlerini inceleyen analitik bir çalışma için bkz. İhsan D. Dağı, *Kimlik, Söylem ve Siyaset: Doğu-Batı Ayırımında Refah Partisi Geleneği* (Ankara: İmge Yayınevi, 1998).

İslâmın özcü kavranışının 28 Şubat sürecindeki somut tezahürü, Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nin[9] Türkiye'deki her türlü İslâmî yapılanmayı "siyasal İslâm" başlığı altında mütalaa ederek, Türkiye'deki mevcut siyasî konjonktür içinde anakronik bir mahiyet kazanan "irtica" adlandırmasıyla, devlete yönelen en öncelikli tehdit olarak kabul eden bir bakış açısıyla düzenlenmiş olmasıdır. Bunun da en önemli sonucu RP ve Fazilet Partisi (FP)nin kapatılması kadar, dinin toplumsal ve siyasal hayattaki görünümünün asgariye indirilme çabası olarak kendisini ortaya koymuştur. "Projeci" radikal laik geleneğin İslâm kavramlaştırması, dinin kişiyle aşkın olan arasındaki özel bağa indirgenmesi şeklinde beliren varoluşsal bir düzleme dayanır. İnsan-insan ve insan-fizik dünya eksenlerinde sosyo-politik ve kültürel bir güç olarak dinin varlığı bu yaklaşım tarafından yasa dışı ve gayrı meşru olarak görülür. Radikal laik geleneğin Batı kavramlaştırması da aynı özcü tahayyülün bir yansımasıdır. Bu yaklaşım Batıyı tarihi bir kategori olarak değil, on dokuzuncu yüzyıl pozitivizminin şekillendirdiği, Üçüncü Cumhuriyet Fransa'sından mülhem Batı temsilinin evrenselleştirilmesine dayanan bir kategori olarak ele alır. Batının on dokuzuncu yüzyıldaki temsili, insanlığın evrensel bir varoluş biçimi arayışında nihai, kesin ve değişmez bir noktayı temsil eder. Buna göre, bir süreç değil bir proje olarak algılanan Batı modernitesi, mümkün olan tek modernite biçimidir. Bu yüzden, bilimsel olarak teyid edilmiş bu bedihi niteliğinden sapılması anlamına gelebilecek görüşlerin savunulmasına yasallık ve meşruiyet atfedilmesi kabul edilemez. Farklı akıllar için farklı doğrular olamaz, çünkü "akıl için yol birdir". Bu birlik bilimin doğrularına göre biçimlenir ve onun "mutlak" yol göstericiliğinde hayata yansır.

Siyasal İslâmcıların, esas itibariyle Milli Görüş partilerinin, İslâm ve Batı tasavvuru, radikal laik geleneğin İslâm ve Batı tasavvurunun bir karşı yansımasıdır. Bu anlayışa göre de, İslâm beşeri mutluluğu doğurma kapasitesine sahip tek kaynaktır. Batı, kabaca, beşeri kötülüğün somutlaşmış tezahürüdür. RP lideri Erbakan, İslâmla özdeşleştirdiği bir proje olarak tasarladığı Milli Görüşe aksiyomatik bir doğruluk derecesi atfeder.[10] Bunun anlamı, bu görüşün yanlışlanmasının mümkün olmadığıdır. Adil Düzen söylemi RP'nin kendi İslâm anlayışını en iyi olarak kategorize eden ve diğer anlayışları "yadırgayan" bir nitelik taşır. Seçim yarışı basit bir iktidar yarışı değil, hak ile batılın taraflarının çatışmasına dayalı, evrensel önemi olan bir yarıştır. Milli Görüş geleneğinde, hemen tüm seçimlerin, "asırların en önemli olayı" olarak nitelenmesi bu kavrayışla ilişkilidir.

Refah Partisine göre, Türkiye'de dünya emperyalist ve Siyonist güçleri tarafından modern emperyalizmin araçlarıyla bir Ekonomik Köle Düzeni uygulan-

9 Yeni Milli Güvenlik Siyaset Belgesi için bkz. *Zaman*, 5 Kasım 1997.

10 Gencay Şaylan, Necmettin Erbakan'la Mülakat, *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1991.

maktadır. Zulüm ve hile düzeni sayesinde bu kölelik rejimi süreklileştirilmektedir. Ekonomik köle düzeninin zorunlu bir sonucu siyasî rejimin hakim niteliğini hile ve aldatmanın oluşturmasıdır. Erbakan'a göre, Anayasada öngörülen hak ve hürriyetlerle bunların uygulanma biçimi arasında hiçbir paralellik yoktur. Bütün siyaset "herkes eşittir, fakat bazıları biraz daha eşittir" hikayesinden ibarettir.[11] Anayasaya göre Türkiye demokratik bir ülkedir ancak söz konusu demokrasi, güdümlü bir demokrasidir. Yine anayasaya göre, Türkiye laik bir devlettir; bunun pratikteki anlamı ise "Müslümanlara zulmetme hürriyeti"dir. Siyasî bağımsızlık anayasada öngörülen temel ilkelerden biridir. Ancak Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik için yaptığı başvuru bunu askıya almaktadır. Kısacası mevcut siyasî düzen, mevcut ekonomik düzenin gereklerine uygun olarak bir "hile" düzenidir. Türkiye Batı nüfuz bölgesinde kaldıkça da, gerçek bir demokrasinin tesis edilmesi mümkün değildir. Bunu güvenceye alabilmek için de anayasaya aykırı olarak Seçim, Siyasî Partiler vb. kanunlara temel insan haklarını ihlal eden çeşitli hükümler konmuştur.[12]

RP "Adil Siyasî Düzeni" hakim hile düzenine çözüm olarak sunmaktadır. Bunun için, inanç hürriyetinin önündeki engelleri kaldıracak ve farklı toplumsal kesimler arasında bir mutabakatı yansıtacak şekilde anayasa yapım sürecinin dış etkilerden arındırılması gerekmektedir. Erbakan bunu şöyle ifade eder: "Bizim adil siyasî düzenimizde herkesin inançlarına göre yaşama hakkı olacaktır."[13] Toplumsal mutabakatın ortaya çıkmaması halinde Erbakan "anarşiyi" "hiyerarşiye" tercih eder: herkes nasıl istiyorsa öyle yaşamalıdır! Bu yaklaşım, bir ölçüde herkesi bir ada olarak kabul etmeyi gerektirir.

Erbakan'a göre, demokrasi bir amaç değil bir araçtır. Amaç adil ve müreffeh bir düzenin kurulmasıdır. Uygulamada demokratik süreç bir baskı rejimine dönüşürse eşitlikçi ruhunu kaybeder. Bu sebeple adil siyasî düzende "Batı Kulübü" taklitçileri de dahil olmak üzere her alternatif yaklaşım kitlelerin seçimine sunulabilecektir. Anayasa hem insan haklarını koruyacak hem de devlet baskısını önleyebilecektir. Barışçı bir siyasî ve kültürel çoğulculuk ortamı farklı hayat tarzlarının varlığını mümkün kılacaktır. Erbakan'a göre adil siyasî düzen bütünüyle devlet karşısında sivil toplumu önceleyen bir yaklaşıma sahiptir.[14]

RP'nin siyasî söyleminde, özelde Türkiye'nin, genelde İslâm dünyasının Batı karşısındaki güçsüz konumu, Batı emperyalizmi ile ilişkilendirilir. Bu açıdan Batı karşıtlığı, bu söylemin zati bir parçasıdır. Osmanlıdan devralınan Türkiye Cumhuriyetinin Batılılaşma tarihi RP'nin Milli Görüş düşüncesinin problema-

11 Necmettin Erbakan, *Türkiye'nin Temel Meseleleri* (Ankara: Rehber Yayınları, 1991), s. 39.

12 *Türkiye*, 15 Temmuz 1991.

13 Gencay Şaylan, Erbakan'la Mülakat, *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1991.

14 Refah Partisinin mevcut siyasi düzen ve sivil toplum projesine ilişkin görüşleri için bkz Şaylan, Erbakan'la Mülakat, *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1991; *Türkiye*, 25 Temmuz, 1991; Emin Çölaşan, Oğuzhan Asiltürk'le Mülakat, *Hürriyet*, 5 Mart 1989.

tize ettiği temel meseledir. Batılılaşmayı redde dayalı yerli görüşü "Milli Görüş" olarak adlandıran RP lideri Necmettin Erbakan, "Türkiye nasıl kurtulur?" sorusuna "Batılılaşarak" diye cevap verenleri, ayırım gözetmek-sizin, "Taklitçi Görüş" mensupları olarak niteler. İslâm'a dayalı yeni bir medeniyet projesi olma iddiasındaki bu yaklaşım siyasî sistemde yer alan tüm siyasî partileri "Milli Görüş partileri" ve "Taklitçi Görüş partileri" olarak sınıflandırır. Bu sınıflama, açık olarak "Hak-Batıl" kategorizasyonunu yansıtır. RP, Milli Görüşü dolayısıyla "Hakk"ı temsil eden yegane partidir.

Milli Görüşün ana problematiği, on dokuzuncu yüzyıl İslâmcılarının entelektüel gündemini oluşturan "Batı karşısında İslâm" problematiğinin devamıdır. Sürekli yükselen Hristiyan Batı karşısında devamlı bir çöküş ve gerileme yaşayan İslâm dünyası tablosu, izahı müşkil ancak zorunlu bir durumdu. O dönem İslâmcılarına göre Batı'nın nisbi üstünlüğü, sanayi devrimi ve askeri üstünlükte somutlaşan ilmi ve teknolojik gelişmelere dayanmaktaydı. İslâm ümmetinin Batı karşısındaki nisbi gerilemesi İslâmî nassların sahih bir şekilde anlaşılıp uygulanmamasına bağlanmaktaydı. Batının bu üstünlüğüne karşı koyabilmek için öncelikle bu üstünlüğe kaynaklık eden bilim ve teknolojiyi sahiplenmek, sonra da yüzyıllar boyunca İslâmî bir sosyo-kültürel ortamda teşekkül etmiş yerli kültürel dinamikleri, Erbakan'ın deyimiyle Milli Görüşü, korumak gerekmekteydi.

Milli Görüş'e göre, Türkiye'nin bugün yüz yüze bulunduğu asırlık problemlerin kaynağında kendi milli kültür değerlerimizden uzaklaşarak Hristiyan/materyalist Batının yozlaşmış değer yargılarını ve gündelik hayat pratiklerini taklit etmemiz bulunmaktadır. Nazilerin "1789'dan sonraki herşeye karşıyız" demelerine benzer şekilde, tüm Batılı değerlere karşı olmak RP ideolojisinin omurgasını oluşturur. Kimliğini Batının ters imajıyla kuran RP, Batı taklitçiliğinin sona erdirilmesini, uzun vadeli de olsa, en öncelikli hedef olarak görür.

RP'nin 28 Haziran 1996'da Doğru Yol Partisi ile koalisyon oluşturarak iktidara gelmesi, Cumhuriyeti koruma ve kollama görevini "re'sen kullanılabilecek bir yetki" olarak kabul eden askeri seçkinler açısından "irticanın tırmanması" olarak görüldü. İrticai tırmanmanın izlenebilmesi için ordu içinde, "Batı Çalışma Grubu" adı verilen izleme komiteleri[15] kuruldu. Buna RP'nin daha çok sembolik nitelik taşıyan kimi uygulamaları da, -tarikat ve cemaat liderlerine Başbakanlıkta iftar yemeği verilmesi, Kayseri ve Sincan Belediye Başkanlarının konuşmaları, Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın düzenlediği Kudüs Gecesinden dolayı cezaevinde bulunan Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ı ziyaret etmesi, Ramazan ayında mesai saatlerinin iftar saatine göre düzenlenmesi, Erba-

15 Batı Çalışma Grubunun bilgi ihtiyaçları konulu bir Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emri için bkz. Abdullah Yıldız, *28 Şubat/Belgeler* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2000), ss. 132-133.

kan'ın İran ve Libya gezileri vb.- eklenince, "durumdan vazife çıkaran" askeri seçkinler, Milli Güvenlik Kurulunu kullanarak ve brifingler, gazetelere verilen isimsiz demeçler ve yargının, hukukun siyasallaşmasıyla sonuçlanacak şekilde seferber edilmesi vb. yollarla sivil bir "laik cephe" oluşturarak RP-DYP koalisyonunu iktidardan uzaklaştırmayı başardılar. Böylece Türkiye'de radikal laik gelenek, siyasal İslâm'ın demokratik versiyonuna demokratik sistem içinde yer verilemeyeceği şeklindeki yaklaşımını, RP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılma gerekçelerinde görüldüğü gibi, hukukileştirdi.[16]

28 Şubat 1997 tarihli, 18 maddelik MGK kararlarına kaynaklık eden yaklaşım, "gülü ve dikeniyle" toptancı bir Batılılaşmayı savunan Abdullah Cevdetçi radikal çizginin bir yansımasıdır. Legal sınırlar zorlanarak oluşturulan Batı Çalışma Grubu'nun, İslâmı "siyasal İslâm'a" indirgeyerek, dindarlığı da irticayla eşleyerek gerçekleştirmeye çalıştığı devlet ve toplumun "dini olan"dan sterilizasyonu, Batıyı mutlak iyi ve doğruyu temsil eden evrensel bir medeniyet olarak algılamaya dayanır. Huntington'un medeniyetlerarası çatışma tezini ulus-devlet sınırları içinde yeniden üreterek İslâmı, irticaya indirgeyen bu yaklaşım, dinin bireysel olmayan tezahürlerini çağdaşlığa ve ilerlemeye aykırı görür. Demokrasi ancak aynı kültürel ve sosyo-politik paydaları taşıyan insanlar arasında uygulanabilir bir rejimdir. Bu ortak paydaları sahiplenmeyenlere karşı "demokrasinin kendini koruma hakkı" devreye girer.

Bu "militan demokrasi"[17] anlayışı, Platoncu anlamda rasyonalist bir anlayışı ve koruyucuların yönetime el koyduğu bir tür *timarşiyi* temsil eder. Toplum için iyi olanı belirlerken savaşçıların bilgelerin aklına ihtiyacı yoktur. 28 Şubat sürecinde "demokrasiye balans ayarı" yaptıklarını söyleyen general Çevik Bir, bu durumu, "bizim sosyologlara ihtiyacımız yok; çünkü onlar kafa karıştırırlar"[18] diyerek açıklamıştı. 28 Şubat'ın Batı projesinin dayandığı ana meşruiyet sütunlarından birini oluşturan bilim, özellikle de sosyal bilim, eğer öğretiyle çatışacak sonuçlar doğurursa, göz ardı edilebilmektedir.

Bu militan ya da bağlılarının yüklediği daha pozitif anlamda, "kendini savunan demokrasi" anlayışında, toplumsal hareketliliğin belirlenmiş olan ortak

16 Askerlerin laik düzene yöneltilmiş tehditler olarak değerlendirdiği gelişmeler, bu gelişmelerle yasal zemin dışına kaymadan geliştirmeye çalıştığı mücadele metodları ve bunun Türkiye'de demokrasinin pekiştirilmesine ilişkin doğurduğu sonuçlar üzerine bir değerlendirme için bkz. Metin Heper ve Aylin Güney, "The Military and the Consolidation of Democracy: The Recent Turkish Experience", *Armed Forces & Society*, Vol. 26, No. 4, (Summer 2000), ss. 635-657. 28 Şubat sürecinde RP'nin ve askerlerin konumlarını Türkiye'de siyasal İslamın geleceği açısından ele alan bir gazeteci görüşü için de bkz. Whit Mason, "The Future of Political Islam in Turkey", *World Policy Journal*, (Yaz 2000), ss. 56-67.

17 28 Şubat sürecinde yaptığı "radikal laik" politik çıkışlarla siyasi gündeme oturan ve RP ve FP'nin kapatılmaları talebiyle Anayasa Mahkemesinde dava açan dönemin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, bu çabalarını, *Militan Demokrasi: Irtica ve Bölücülüğe Karşı* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2000) adıyla kitaplaştırarak aksiyoner bir "militan demokrat" profili sergilemiştir.

18 Taha Akyol, "Takiyye, İrtica, Sosyoloji," *Milliyet*, 24 Ağustos 2001.

iyi dışında bir mecraya yönelmesi devletin bekasına yönelmiş bir tehdit olarak görülür. Ortak iyiyi tanımlamak devletçi sivil-askerî seçkinlerin tekelindedir. Bu tekelin vazettiği demokrasi Üçüncü Cumhuriyet Fransa'sın-dan mülhem, pozitivist, radikal laik, ekonomik çıkarlar dahil, her türlü çıkarın birbiriyle telif edildiği, homojen ve uyumlu bir toplumsal ve siyasî yapı öngörür.

Hem Milli Görüş, hem Batılılaşmanın 28 Şubatçı versiyonu, birbirlerinin ters-imajları olarak temelde birer kurtuluş ideolojisidir; ikisi de yoğun misyoner heyecanlar üzerine kuruludur. Milli Görüş Batıyı kötü olanla eşlerken bunu "Batı"nın ifade ettiğini yekpare bir bütüne irca ederek yapar. Aynı şekilde, 28 Şubatçılar İslâmın "Aczmendi" görünümünü İslâmla özdeşleştirerek, "siyasal İslâm" tehdidi savıyla dindarlığı irticaya irca etti/etmektedir. Siyasal muhayyilenin medeniyetler projesi ölçeğindeki bu özcü kavranışları, insanın anlam arayışında bireysel çabayı reddetmekte ve demokrasiyi kendi siyasal projelerinin gerçekleşmesine imkân vermesi nisbetinde tolere etmektedirler. Politik tahterevalinin "kesin inançlıları" için siyaset oyunu bir "ya hep, ya hiç oyunudur". Bu yüzden de Türkiye'de demokratik hayatın konsolidasyonu son derece zorlu bir engelli koşuya dönüşmüş durumdadır.